

Скрипка Х. Культурно-мистецька діяльність української діаспори...

УДК 7.071(477+410)

Христина СКРИПКА,

аспірантка ДВНЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Україна, Івано-Франківськ) skrypka@ukr.net

КУЛЬТУРНО-МИСТЕЦЬКА ДІЯЛЬНІСТЬ УКРАЇНСЬКОЇ ДІАСПОРИ ВЕЛИКОБРИТАНІЇ ЯК СИСТЕМНА МОДЕЛЬ

У статті розглядається культура і мистецтво української діаспори Великобританії відповідно до історичних етапів її розвитку в країні. Проаналізовані домінуючі напрями діяльності української діаспори Великобританії, що функціонують в єдиній цілісній системі з другої половини ХХ ст. Серед них виокремлено пріоритетність освіти й шкільництва; перманентний розвиток різних видів мистецтва – музичного, художнього, театрального; увага до видавничої справи; концертна, звукозаписна і виставкова діяльність. Підкреслено значення Союзу українців у Великій Британії як координуючого центру співпраці українців на внутрішньому й зовнішньому рівнях.

Ключові слова: українська діаспора, українська діаспора Великобританії, Союз українців у Великій Британії, культура і мистецтво, система.

Літ. 9.

Khrystyna SKRYPKA,

Ph. D student, Vasyl Stefanyk Precarpathian University
(Ukraine, Ivano-Frankivsk) skrypka@ukr.net

CULTURAL AND ART ACTIVITY OF GREAT BRITAIN'S UKRAINIAN DIASPORA AS THE SYSTEM MODEL

This article deals with culture and art of Great Britain's Ukrainian Diaspora, according to historical phases of its development in the country. The major trends of Great Britain's Ukrainian Diaspora activity are analyzed, which are functioning in the single integrated system since the second part of the XX century. Some of this directions are singled out, especially priority of education and schooling; permanent development of different types of art (music, artistic, theatrical); publishing; concert, recording and exhibitional activities. The significance of the Association of Ukrainians in Great Britain as the coordinating center of Ukrainian collaboration on the internal and external level are noted.

Key words: Ukrainian diaspora, Ukrainian Diaspora in Great Britain, the Association of Ukrainians in Great Britain, culture and art, system.

Ref. 9.

Кристина СКРИПКА,

аспірант ГВУЗ «Прикарпатський національний університет імені Василя Стефаника» (Україна, Івано-Франківськ) skrypka@ukr.net

КУЛЬТУРНО-ХУДОЖЕСТВЕННАЯ ДЕЯТЕЛЬНОСТЬ УКРАИНСКОЙ ДИАСПОРЫ ВЕЛИКОБРИТАНИИ КАК СИСТЕМНАЯ МОДЕЛЬ

В статье рассматривается культура и искусство украинской диаспоры Великобритании в соответствии с их историческими этапами развития в стране. Проанализированы доминирующие направления деятельности украинской диаспоры Великобритании, функционирующие в единой целостной системе со второй половины ХХ в. Среди них выделены приоритетность обра-

зовання і шкільної; перманентне розвиток різних видів мистецтва – музикального, художественного, театрального; увага до видавничого делу; концертна, звукозаписуюча і виставочна діяльність. Підкреслено значення Союзу українців Великої Британії як координуючого центру співпраці українців на внутрішньому і зовнішньому рівнях.

Ключові слова: українська діаспора, українська діаспора Великої Британії, Союз українців Великої Британії, культура і мистецтво, система.

Лит. 9.

Постановка проблеми. Життя української діаспори тривалий час було вилучене з обігу наукових досліджень – історичних, соціологічних, політологічних, культурологічних. Вже в час незалежності України в гуманітарній науці зростає інтерес до характеристик еміграційних процесів. Виходять друком ґрунтовні праці істориків, економістів, політологів – спочатку здебільшого представників тієї ж діаспори, що детально висвітлюють різні аспекти життя українців за кордоном. Культурологічна і мистецтвознавча проблематика стосовно діаспори висвітлювалася у зарубіжній періодиці (М. Дитиняк, З. Лисько, В. Витвицький, А. Рудницький, А. Гнатишин та ін.), а в Україні творчий доробок окремих митців зарубіжжя аналізувався у монографіях та статтях (О. Бенч-Шокало, О. Білас, І. Дем'янця, В. Дутчак, Г. Карась, Л. Кияновської, С. Павлишин, Т. Прокопович та ін.).

Комплексне дослідження культурно-мистецького життя українців поза межами Батьківщини представлено у монографії і докторській дисертації Г. Карась. Масштабність праці, поза тим, дещо обмежує характеристику внеску української діаспори окремих країн, дослідження окремих сегментів культурно-мистецької складової її діяльності.

Актуальність теми посилюється необхідністю більш предметного вивчення культури української діаспори у Великій Британії, наявністю численної кількості яскравих постатей, якими вона представлена, особливо у другій половині ХХ століття. Розкриття цього складного, багаторівневого, системного явища в історії української культури сприятиме заповненню ще однієї «білої плями» її розвитку.

Аналіз досліджень. Дослідження життя і діяльності українців у Великій Британії у післявоєнний період стала актуальною для багатьох вітчизняних та науковців зарубіжжя, таких як Н. Блажківська-Гришак, М. Бурбан, В. Дутчак, Г. Карась, В. Кубійович, В. Луців, С. Наріжний, Я. Павлів, Л. Пархоменко, Ю. Покальчук, Б. Ткачук, Г. Щигельська, П. Щур та інші, які відкрили широкому загалу інформацію про мистецьку діяльність видатних осіб і колективів української спільноти Великої Британії. Плідним для поповнення історіографії теми дослідження стали також статті газети «Українська Думка» (Лондон).

Джерельна база дослідження формування та розвитку головних центрів українців Великої Британії зосереджена в архівах, бібліотеках, особистих фондах. Серед пріоритетних джерел різнобічної діяльності української діаспори у Великої Британії – архівні документи та матеріали особистих архівів В. Луціва, П. Щура, Я. Бабуняка; інформаційно-довідкова література (енциклопедична, статистична, бібліографічна); наукові, документальні та науково-популярні видання в діаспорі; мемуари та альманахи зарубіжжя, наукові та публіцистичні статті україно- та англомовної періодики; програми, афіші, проспекти концертних турне солістів-виконавців і колективів; дисертації і монографії українських дослідників; музичні звукозаписи й відеоматеріали; музейні й приватні художні колекції; «віртуальні» джерела мережі Інтернет: сторінки громадських і релігійних організацій, художніх колективів, шкіл, окремих виконавців.

Мета статті – комплексний аналіз культурно-мистецької діяльності українців Великобританії, взаємодія її різних напрямків і компонентів як складових цілісної системи.

Виклад основного матеріалу. Серед історичних передумов формування головних українських центрів Великобританії стали військово-політичні процеси в Європі, а зокрема в Україні, після Другої світової війни. Становлення українських поселень відбувалося як наслідок так званого таборового періоду в Німеччині й Італії. Система налагодження табірних життя українців допомогла не тільки зберегти, але і розвинути традиційні культурно-мистецькі та суспільно-освітні форми соціальної активності. Еміграція українців у Велику Британію, хоча і мала місце ще на початку ХХ століття, свою масову форму придбала в кінці 40-х – на початку 50-х років ХХ століття, а триває і до наших днів. За статистичними даними сьогодні у Великобританії налічується до 40 тисяч українців. За останні роки українська спільність збільшилася за рахунок трудових мігрантів, певна кількість яких перебуває в країні нелегально.

Загалом, періодизація формування і розвитку української діаспори в Британії відбувалася відповідно за такими етапами:

- початок ХХ століття – розрізнені поселення українців – переважно трудових мігрантів, частково політичних вигнанців;
- кінець 40-х – початок 50-х рр. – створення об'єднань українців, офіційне юридичне оформлення громадських організацій, пошук і виділення бажаних форм культурно-мистецькому житті, налагодження початкової освітньої системи;
- кінець 50-х – 60-ті рр. – становлення діяльності українських центрів, перші перемоги виконавців – солістів і колективів, розвиток освітніх та мистецьких форм (школи, самодіяльні театри, вокальні та інструментальні ансамблі);
- 70-ті – 80-ті рр. – яскрава концертна діяльність представників культури і мистецтва українських центрів Великобританії: солістів – вокалістів, інструменталістів, диригентів, колективів – хореографічних, хорових, бандурних, оркестрових, розширення виставкової художньої діяльності, інтенсифікація видавничого і пресо-інформаційного напрямку роботи;
- 90-ті рр. – початок ХХІ ст. – чисельний демографічний занепад в функціонуванні центрів, частково компенсований за рахунок нової еміграційної хвилі з України; тісна співпраця товариств, організацій, колективів і окремих діячів культури, науки, освіти на лінії взаємодії Великобританія – Україна.

Упродовж усіх етапів розвитку культури і мистецтва українців Великобританії формувалися елементи – складові єдиної системи, що не лише взаємодіяли між собою, але й часто зумовлювали життєдіяльність один одного.

Керуючись типологією систем, запропонованої В. Шейком та Н. Кушніренко [8, 61–62], культуру й мистецтво української діаспори Великобританії можна визначити як багатofункціональну, відкриту, складну, динамічну, детерміновану і цілеспрямовану, регульовану систему. Відповідно, у свою чергу вона виступає як підсистема в загальній системі культури української діаспори загалом.

Доктор мистецтвознавства Г. Карась запропонувала таку структурну модель музичної культури української діаспори: 1) музичні цінності чи артефакти; 2) види діяльності (створення, відтворення, збереження, розповсюдження і сприйняття, використання музичних цінностей, аналіз артефактів); 3) суб'єкти діяльності, їх знання, навички, здобутки; 4) установи і соціальні інститути; 5) культурно-мистецьке середовище [3, 46].

Виходячи з аналізу цієї структурної моделі, діяльність української діаспори Великобританії можна також розглядати як системне утворення. Його основними підсистемами виступатимуть культура й мистецтво, а відповідними компонентами – мистецькі цінності (музичні, художні пластичні, театральні, літературні); композиторська, виконавська творчість (вокальна – сольна, ансамблева, хорова, інструментальна оркестрова та ін.), звукозаписи, мистецькі колекції тощо;

На території держави сьогодні найбільш чисельні українські центри функціонують в Лондоні, Манчестері, Бредфорді, Ноттінгемі.

Вирішальну роль у функціонуванні української діаспори у Великобританії зіграв Союз українців у Великій Британії (СУБ), створений ще 1945 р. [5]. СУБ – найчисельніша українська громадська організація об'єднаного королівства, яка налічує близько двох тисяч членів, координує діяльність 42 відділень і 16 осередків. СУБ на всіх етапах своєї роботи супроводжував розвиток освіти, культури, мистецтва, збереження мови, релігії, традицій. За час функціонування СУБ відкрив в Великобританії ряд українських шкіл, клубів, ініціював створення Бібліотеки, архіву та музею ім. Т. Шевченка в Лондоні, взяв під опіку музеї та художні колективи. Пріоритетними напрямками діяльності відділень та осередків СУБ стали: загальноосвітня робота; забезпечення інформаційних потреб; збереження і популяризація національно-культурних традицій, звичаїв і обрядів; ініціювання фольклорних і художніх свят; історико-пошукова робота; вивчення та пропаганда історії українського етносу, особливо його замовчуваних в Україні сторінок (Голодомор, національно-визвольна боротьба, ідеологічне переслідування); захист громадських, економічних і соціальних інтересів членів СУБу; налагодження політичних і культурних зв'язків з історичною батьківщиною; вшанування пам'яті відомих діячів мистецтва, громадських і політичних діячів.

СУБ щільно співпрацює з іншими українськими громадськими організаціями – Об'єднанням Колишніх Вояків Українців у Великій Британії, Організацією Українських Жінок, Спілкою Української Молоді, Пластом.

Форми культурно-мистецькому житті української діаспори Великобританії – музичні, театральні, хореографічні – становлять взаємопов'язані компоненти єдиної системи. Протягом всіх етапів діяльності української діаспори Великобританії спостерігається домінування тих чи інших форм, згасання старих або поява нових. Нерівність динамічного розвитку форм культурно-мистецькому житті зумовлена відсутністю централізованого державного фінансування національно-культурних українських об'єднань, художньої професійної освіти, самодіяльного (аматорського) рівня багатьох колективів і солістів, що не дозволило їм адекватно конкурувати з професійними виконавцями.

Центральну консолідуючу роль в духовно-культурному становленні українців в чужорідному іншомовному середовищі зіграли в Великобританії музеї, бібліотеки, мистецькі фестивалі, засоби масової інформації. Серед них – Бібліотека, архів і музей ім. Т. Шевченка та Музей визвольної боротьби ім. Степана Бандери в Лондоні, газета «Українська Думка», місячник «Визвольний Шлях», ілюстрований журнал «Юні Друзі», журнал «The Ukrainian Review», українське відділення радіослужби ББС, інтернет-портал «The Association of Ukrainians in Great Britain (AUGB)» – Союз українців Великої Британії та ін.

Важливу роль у розвитку багатьох сфер культури й мистецтва Великобританії відіграли громадська і національно-виховна праця під патронатом провідних церков – Української греко-католицької церкви та Української православної церкви.

Скрипка Х. Культурно-мистецька діяльність української діаспори...

Українське культурно-мистецьке середовище у Великобританії активно розвивалося завдяки самовідданій діяльності як окремих особистостей, так і колективів. Серед відомих діячів і виконавців Великобританії, які сприяли поширенню і розвитку української культури слід відзначити співаків Євгенію Зарицьку, Володимира Луціва, Павла Гуньку; композиторку Стефанію Туркевич; диригентів Ярослава Бабуняка, Остапа Пицка, Петра Лазоришака-Дністровика, Мирослава Бучка, Мар'яна Костюка, Марію Семак; хореографів Степана Чупляка, Остапа Буряка, Михайла Буряка; бандуристів Володимира Луціва, Ярослава Бабуняка, Мирослава і Михайла Постоланів, Михайла Телюка, Володимира Моту; художників Ростислава Глуква, Анатолія Атаманюка, Олега Островського, Галину Мазуренко, Іванну Мащак і ін.

Колективні досягнення українських діячів Великобританії зіграли важливу роль в популяризації національної культури в світі. Серед них – хоріві колективи «Бурлака», «Сурма», «Промінь», «Гомін», «Трембіта», «Русалка Дністрова», «Діброва», «Дніпро», «Хор ім. М. Лисенка», «Боян», «Хор ім. Лесі Українки», «Заграва» та ін.; танцювальні ансамблі «Орлик», «Лиман», «Запорожець», «Крилаті», «Говерла», «Веселка», «Чупляк» та ін.; вокально-інструментальні ансамблі чоловічий квартет бандуристів «Кобзарська братство», ансамбль бандуристів з Редінга, «Село», дует братів Постоланов, тріо бандуристів «Жайвір» та ін.

Висновки. Таким чином, культурно-мистецька діяльність української діаспори Великобританії становить багаторівневу структуру, що визначається як системна модель, складовими якої виступають різні напрями музичного (вокального, хорового, інструментального), художнього, театрального, хореографічного мистецтва, українське шкільництво, музейництво, бібліотечна мережа, видавнича та медійна діяльність, фестивалний рух.

СПИСОК ВИКОРИСТАНОЇ ЛІТЕРАТУРИ

1. Дутчак В. Бандурне мистецтво українського зарубіжжя : [монографія] / В. Дутчак. – Івано-Франківськ : Фоліант, 2013. – 488 с.+ 72 іл.
2. Євтух В. Етнічність : глосарій / В. Євтух. – К. : Вид-во НПУ ім. М. Драгоманова, 2009. – 170 с.
3. Карась Г. Музична культура української діаспори у світовому часопросторі ХХ століття : [монографія] / Г. Карась. – Івано-Франківськ : Тіповіт, 2012. – 1164 с.
4. Покальчук Ю. Українці у Великій Британії / Ю. Покальчук. – Львів : Кальварія, 1999. – 144 с.
5. Скрипка Х. Культурно-освітні аспекти діяльності Союзу Українців Британії / Х. Скрипка. – Вісник Прикарпатського національного університету ім. Василя Стефаника. Мистецтвознавство. – Івано-Франківськ, 2011. – Вип. 21–22. – С. 245–251.
6. Трошинський В. Українці в світі / В. Трошинський, А. Шевченко // Україна крізь віки. – К., 2001. – Т. 15. – 142 с.
7. Чернова К. Українська діаспора як соціокультурна система / К. Чернова. – К. : Київ. нац. ун-т ім. Т. Шевченка. – 347 с.
8. Шейко В. Організація та методика науково-дослідницької діяльності : [підручник] / В. Шейко, Н. Кушніренко. – К. : Знання, 2006. – 307 с.
9. Щигельська Г. Союз українців у Великій Британії : етапи становлення, організація та діяльність (1945 – 1949 рр.) : автореф. дис. ... канд. іст. наук : спец. 07.00.02 «Всесвітня історія» / Г. Щигельська. – Чернівці, 2006. – 19 с.

REFERENCES

1. Dutchak V. Bandurne mystectvo ukrainskoho zarubizhzhja : [monografija] / V. Dutchak. – Ivano-Frankivs'k : Foliant, 2013. – 488 s.+ 72 il.

2. Jevtuh V. Etnichnist' : hlosarii / V. Jevtuh. – K. : Vyd-vo NPU im. M. Dragomanova, 2009. – 170 s.
3. Karas H. Muzychna kultura ukraïnskoi diaspory u svitovomu chasoprostori XX stolittja : [monografija] / H. Karas. – Ivano-Frankivs'k : Tipovit, 2012. – 1164 s.
4. Pokalchuk Yu. Ukraïntsi u Velykii Brytanii / Yu. Pokalchuk. – L'viv : Kalvariia, 1999. – 144 s.
5. Skrypka Kh. Kulturno-osvitni aspekty diïalnosti Soiuzu Ukraïntsiiv Brytanii / Kh. Skrypka. – Visnyk Prykarpatskogo nacionalnogo universytetu im. Vasylja Stefanyka. Mystectvoznavstvo. – Ivano-Frankivs'k, 2011. – Vyp. 21–22. – S. 245–251.
6. Troshhynskij V. Ukraïntsi v sviti / V. Troshhynskij, A. Shevchenko // Ukraina kriz viky. – K., 2001. – T. 15. – 142 s.
7. Chernova K. Ukraïnska diaspora yak sotsiokulturna systema / K. Chernova. – K. : Kyiv. nac. un-t im. T. Shevchenka. – 347 s.
8. Sheiko V. Organizacija ta metodyka naukovy-doslidnyckoi diïalnosti : [pidruchnyk] / V. Sheiko, N. Kushnirenko. – K. : Znannja, 2006. – 307 s.
9. Shchyhelska H. Soiuz ukraïntsiiv u Velykii Brytanii : etapy stanovlennia, orhanizatsiia ta diïalnist (1945 – 1949 rr.) : avtoref. dys. ... kand. ist. nauk : spec. 07.00.02 «Vsesvitnia istoria» / H. Shchyhelska. – Chernivci, 2006. – 19 s.

Статтю подано до редакції 26.02.2016 р.